

ליה רגל לא מיבעי ליה לשהויי [כיון שעבר הרגל שוב אין לו להשהותה].

והטבח המקבץ את הבהמות ליום השוק, א-9 לוקח את הבהמות ושוהט מיד, או אם ירצה הרי הוא לוקח קודם יום השוק שלשים יום, ושוהט אותן עד יום השוק.

ובלבד שלא ישחה את העגונתה⁽¹⁾ שבהן [האחרונה שקנה סמוך ליום השוק] שלשים יום מהיום שקנה אותה, וכשם שאמרו ברגל.

שאלו תלמידיו את רבן גמליאל:

מהו לגדל בהמה דקה בארץ ישראל?

אמר להן רבן גמליאל: מותר לגדל.

ותמהינן עלה: והתנן במשנתנו: אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל!?

אלא הכי קא בעו מיניה [כך שאלו אותו תלמידיו]: מהו לשהות בהמה דקה בבית, ולא תצא לרעות בעדר?

אמר להן רבן גמליאל: מותר לשהותה בבית,⁽²⁾ ובלבד שלא תצא ותרעה בעדר,

שצריכים לה בשוב למשא ולחרישה — אי אפשר להביא מחוץ לארץ, כלומר: לא יועיל מה שיביא מחוצה לארץ, שהרי צריך הוא לגדלה אצלו, מה שאין כן בהמה דקה יכול להביא ולשחוט.

ואף על פי שאמרו חכמים: אין מגדלין בהמה דקה, אבל משהה הוא בהמה דקה ברשותו, קודם לרגל — שמרבין בה בסעודות — שלשים יום, וכן משהה הוא אותה קודם למשתה בנו שלשים יום.

ובלבד שלא ישחא את האחרונה שלקח סמוך לרגל שלשים יום, וכדמפרש ואזיל.

וכוונת התנא בדבריו להשמיענו, דסלקא דעתין אמינא: דאי נפק ליה רגל, ומכי זבנה עד השתא — אכתי לא מלו ליה תלתין יומין [אם כבר עבר הרגל, ועדיין לא עברו שלשים יום מעת קנייתה], דלא⁽¹⁹⁾ נימא: תלתין מישרא שרי ליה לשהויי [ומשמיענו התנא שלא נאמר: שלשים יום התיירו חכמים להשהותה, ועל כן אשהנה עד שיעברו שלשים יום], ואין הדין כן, אלא: כיון דנפק

תקוה, גם הייתי הלילה לאיש וגם ילדתי בנים. להן תשברנה עד אשר יגדלו, להן תעגנה לבלתי היות לאיש", שפירושו: "תאחרנה מלהנשא", רש"י; ומיהו רש"י ברות שם ביאר באופן אחר, ודחה את הפירוש שהוא מלשון "עייגון".

2. נתבאר על פי רש"י כפי שהבינו הרשב"א, שכתב: רש"י ז"ל נראה שסבור, דלשהות בבית אפילו שלא לצורך הרגל, ואפילו להשהות יותר

ותרעה בעדר, אלא קושרה בכרעי המטה", דהיינו קודם לרגל, שאם כי מותר לשהותה, לא ישנהה אלא בבית ולא תצא ותרעה בעדר, אך רש"י שם פירש לא כן, ראה שם בהערות.

19. הלשון מגומגמת, והתיבות "לא נימא" ולכל הפחות מילת "לא", נראות כמיותרות.

1. מאוחרת, כמו [רות א יב]: "שוכנה בנותי לכה, כי זקנתי מהיות לאיש, כי אמרתי יש לי

אלא קושרה בכרעי המטה. (3)

יונק ממנה משחרית לשחרית.

תנו רבנן: מעשה בחסיד אחד (4) שהיה גונח מלבו [צועק מפני כאב הלב], ושאלו לרופאים, ואמרו: אין לו תקנה עד שיינק חלב רותח [חלב מעטיני הבהמה] משחרית לשחרית.

והביאו לו עז, וקשרו לו בכרעי המטה, והיה

לימים [לאחר זמן] נכנסו החכמים חביריו של אותו חסיד לבקר, כיון שראו החכמים את אותה העז שהיא קשורה בכרעי המטה, חזרו החכמים לאחוריהם, ואמרו: לסטים מזויין (5) בביתו של זה, ואנו נכנסין אצלו! (6)

3. כתבו התוספות, שלאו בדוקא נקט "קושרה בכרעי המטה", אלא שכך היה דרכם לקשור בהמה דקה לכרעי המטה, וכמו שהוכיחו; וראה עוד מה שפירשו באופן אחר.

4. בגמרא תמורה טו ב הובא מעשה זה, ואיתא שם: "וקיימא לן כל היכא דאמר מעשה בחסיד אחד, או רבי יהודה בן בבא, או רבי יהודה רבי אילעאי; וראה ב"שיטה מקובצת" בשם גאון, שהוא רבי יהודה בן בבא, וראה "ספר המפתח".

5. רועה בשדות אחרים, וגוזל את הרבים, רש"י; [ונראה מכאן שהאיסור לגדל בהמה דקה הוא משום גזל, ואילו במשנה פירש רש"י, שהוא משום ישוב ארץ ישראל, ולא אסרו בחוץ לארץ אף שהן מזיקות, משום שאם יזיקו ישלמו, וראה הערה במשנה שם].

6. כתב המאירי: "אף על פי שבמקום פיקוח נפש, הותרו האיסורין להתרפא בהם, ואם כן היה מותר לו; ונראה מדבריו שלפי הוראת הרופאים הוצרך לינוק דוקא מבהמה דקה, שאם לא כן, לא קשיא מידין —

דבר שנאסר מכח תקנה ומחשש פסידת אחרים, ראוי להחמיר בה ביותר", וב"קובץ שעורים" אות פח כתב לתמוה על דברי המאירי, שהרי ודאי איסור גזל הותר במקום סכנה, [וראה לקמן פא א גבי תקנת יהושע בתועה בין הכרמים שמפסיג ועולה ומפסיג ויורד, שכתב המאירי עצמו, וכן כתבו הראב"ד והרשב"א שם

משלשים בעו מיניה, והתיר להם וכמעשה דאותו חסיד, שכן פירש הוא ז"ל "ורבנן פליגי עליה".

וכתב על זה הרשב"א: ואין צורך, אלא קודם הרגל שלשים יום קא בעו מיניה והתיר כרבנן; והיינו, שאפילו קודם לרגל, אסור לצאת ולרעות אותן בעדר, אלא משהה אותן בביתו; וראה גם בתוספות שנראה מדבריהם שהבינו כהבנת הרשב"א בדברי רש"י, וחלקו עליו וכתבו כפירוש זה.

ומיהו כתב הרשב"א, דמסתברא כדברי רש"י ז"ל, שהרי לאחר דברי רבן גמליאל אמרו: "ומעשה בחסיד אחד", ולכאורה משמע, שדברי רבן גמליאל כאותו חסיד, שהיה סבור שאין איסור להשהות בהמה דקה בביתו.

והנה ב"שיטה מקובצת" בשם גאון ז"ל כתב: ומה שהתירו לשהות לפני הרגל, ולטבח, לא התירו אלא שיהא קושרה בכרעי המיטה, דהכי נמי מפרש בברייתא, אמר להם מותר, ובלבד שיהא קושרה שלא תצא, ורבנן פליגי עליה וחיישי שמא יתיר הקשר ותצא ותרעה והוי הפסד דארץ ישראל".

הרי מבואר, שאם כי מפרש הוא כהתוספות שהנידון הוא לפני הרגל, מכל מקום כתב דרבנן פליגי עליה, ואם כן אין הכרח מרש"י שכוונתו כהבנת הרשב"א, שהרי לא כתב אלא שרבנן פליגי עליה.

אלא, שדברי הגאון צריכים ביאור, שאם נחלקו חכמים לומר, שאפילו בכרעי המיטה לא ישהנה קודם לרגל, אם כן היכן ישהנה! ?

אחרים (10) היתה בין ביתם לבין החורשים ומעבירין את הבהמות דרך עליה, ולכן חרבו. (11)

תנו רבנן: רועה שיש לו בהמות דקות משלו, שעשה תשובה [שבא לעשות תשובה] שלא לגדל עוד בהמה דקה, אין מחייבין אותו למכור את כל בהמותיו מיד, (12) אלא מוכר על יד על יד [מעט מעט].

וכן גר שנפלו לו כלבים וחזירים בירושתו [מבית אביו הגוי], ואסור לגדלם כמבואר במשנתנו, אין מחייבין אותו למכור מיד את כולם, אלא מוכר על יד על יד.

ישבו וברקו, ולא מצאו בו באותו חסיד אלא אותו עון של אותה העז. (7)

ואף הוא — החסיד — בשעת מיתתו, (8) אמר: יודע אני שאין בי עון, אלא עון אותה העז, שעברתי על דברי חברי.

אמר רבי ישמעאל: מבעלי בתים שבגליל העליון היו בית אבא, ומפני מה חרבו, שהיו מרעין בהמה דקה שלהם בחורשין [ביערות], ודיני דיני ממונות ביחיד. (9)

ואף על פי שהיו להם חורשים סמוך לבתיהם, ובחורשים הרי מותר, כמבואר בבביתא לעיל עט ב, מכל מקום שדה קטנה של

9. כתב המאירי: "ואף על פי שיחיד מומחה לרבים דן דיני ממונות ביחיד, מכל מקום ראוי לכל חכם למשוך ידו מזה הרבה, עד שיהא מוחזק לכל בכך".

10. כן פירש רש"י; וכתב עליו הרשב"א, שהראב"ד פירש ששדה שלהם היתה, ואף על פי ששלהם היתה, נענשו, מפני שהיתה מפסדת האוכלים.

והרשב"א הסכים עם הראב"ד, והוסיף: "ולפי פירוש זה מסתברא, דהכי קאמר: אף על פי שהיתה שלהם והפסידה מעט, אפילו הכי אסור, שהרי נענשו בכך".

11. משמע שהיו מחזיקים את הבהמות בבתיהם, אלא שלמרעה היו יוצאים לחורשין, ומשמע שזה מותר, אם לא שידוע על שדה שהם עוברים דרך עליה.

12. ומשום שאם כן יימנע מתשובה, שהרי אינו יכול למוכרן יחד בלא הפסד גדול, אלא מוכר על יד על יד ורועה האחרות כל יום ויום

— הובא בהערות שם — שמותר להציל עצמו בממון חבריו, ולשלם].

והמהרש"א כתב: "אפשר שהיה חולה שאין בו סכנה, ולא היה לו להתירו לעצמו"; וראה מה שכתב עליו בהגהות מהר"ב ונשבורג, וראה ב"קובץ שעורים" אות פח.

7. תמה ב"קובץ שעורים" אות פט: איך אפשר לברר דבר כזה, והרי שמא עבר עבירות בסתר, או בהרהור הלב ו"האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב"?

וכתב, דשמא ברוח הקודש נתבאר להם; ומכל מקום צריך עיון למה נתיישבו לבדוק דבר זה, ומאי נפקא מינה יש בזה!?

ואפשר, משום שהמבקר את החולה צריך לעוררו לחזור בתשובה, ולכן בדקו אם יש בו איזה עון, ויזכירוהו שצריך לשוב.

8. כתב המהרש"א: אפשר, שבידוי שקודם מיתתו כדרך כל הארץ, לא התודה רק על עוון זה; ביאור דבריו, שהוקשה לו: למה יתגאה אותו חסיד לספר כן, ולכן פירש שלא התודה על עוון אחר בלתי על זה, ושמעו אחרים את וידויו.

ואיכא דאמרי: "חולדת סנאים" היא הנקראת "חרצא",⁽¹⁵⁾ דקטיני שקיה, שוקיה דקות, ולפיכך היא נקראת "חרצא", שהחריצין ניכרים בין השוקיים מתוך שהם דקים ונראים גבוהים, ורעיא ביני וורדיני, רועה היא בינות לשיחי הסנה; והיא אינה החולדה [חולד] הכתובה בתורה בין השרצים.

ומאי "שרצא", ואיזו היא החולדה [חולד] הכתובה בתורה בין השרצים, היא זו דמתתאי שקיה, [שוקיה קצרות], והיא שורצת על הארץ.⁽¹⁶⁾

אמר רב יהודה אמר רב: עשינו עצמנו בכבל, כארץ ישראל לבהמה דקה, שלא יגדלו שם בהמה דקה, ומשום שמיום גלות יכניה, רבו תלמידים בכבל, ונתיישבו שם בישוב קבוע.

אמר ליה רב אדא בר אהבה לרב הונא:

דידך מאי [שלך מה אתם]?! כלומר: הרי יש לך בהמות דקות, ואיך אתה מגדלם בכבל?!?

אמר ליה רב הונא לרב אדא בר אהבה: דידך — קא מינטרא להו חובה [את שלי משמרת אשתי ששמה חובה].

וכן מי שנדרר ליקח בית וליקח אשה בארץ ישראל,⁽¹³⁾ אין מחייבין אותו ליקח מיד מכל מה שימצא, עד שימצא את ההונת לו.

ומעשה היה באשה אחת אלמנה או גרושה, שהיה בנה מיצר לה שתינשא לאיש, וקפצה ונשבעה: כל מי שיבא להשתדך עמי — איני מחזירתו!

וקפצו עליה לשאתה בני אדם שאינן מהוננין. וכשבא הרבר אצל הכמים, אמרו: לא נתכוונה זו אלא להנשא למי שהגון לה, ואינה חייבת לינשא להם.

כשם שאמרו: אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל, כך אמרו אין מגדלין היה דקה [צבאים ושועלים] בארץ ישראל.

רבי שמעון בן אלעזר אומר: מגדלין: כלבים כופרין [קטנים וננסים],⁽¹⁴⁾ וחתולין, וקופין, והולדות סנאים [חולדות הגרות בסנה], מפני שעשויים לנקר את הבית מן העכברים.

ומפרשינן: מאי חולדות סנאים?

אמר רב יהודה: היא הנקראת: "שרצא חרצא".

יפסיד; ואילו דין זה אינו "היתר", אלא שזו היתה כוונתו בנדרו.

14. ובפירוש שני פירש רש"י, כלבים גדולים של ציידים, ואינם מזיקים.

15. כן היא גירסת ספרים אחרים, וכתב המהר"ם שגירסא זו עיקר, ושכן משמע בתוספות.

16. נתבאר על פי התוספות.

כמנהגו, ובלא ספק יזהר שלא יפסידו תבואת חבריהם, רבינו יהונתן ב"שיטה מקובצת".

13. א. מסתבר ש"ארץ ישראל" על "ליקח בית" קאי, שיש בזה מצוה משום ישוב ארץ ישראל; והרמב"ם לא הזכיר "ארץ ישראל" הן בבית והן באשה.

ב. בפשוטו, אף שדין זה נשנה עם הדינים האחרים, ענין אחר הוא, שגבי בהמה דקה כלבים וחזירים, היתר הוא שהתירו לו כדי שלא

אמר ליה רב אדא בר אהבה לרב הונא:

חובה, תקברינהו לבנה [תקבור את בנה], שאתה סומך עליה, והיא אינה יכולה לשמור. (17)

ובגין דברים אלו שאמר רב אדא בר אהבה: כולה שניה דרב אדא בר אהבה, לא אקיים זרעא לרב הונא, מחובה, [כל ימי רב אדא בר אהבה, לא נתקיים זרעו של רב הונא מחובה].

איכא דאמרי, אמר רב הונא [רב הונא הוא שאמר]: עשינו עצמנו בבבל, בארץ ישראל לבהמה דקה, מכי אתא רב לבבל, [מזמן ביאתו של רב לבבל], כי אז רבו המתישבים שם מפני ישיבתו. (18)

מעשה ברב ושמואל ורב אסי, דאיכלעו לבי שבוע הבן [ברית מילה], (19) ואמרי לה לבי ישוע הבן [פדיון הבן]. (20)

כשהגיעו לפתחו של אותו מקום, התלבטו החכמים כיצד יעשו, כי:

רב לא עייל קמיה דשמואל [לא היה דרכו של רב ליכנס לפני שמואל], כמבואר הטעם בהמשך הענין —

ושמואל לא עייל קמיה דרב אסי [לא היה 9-ב נכנס לפני רב אסי, כי הוא היה גדול ממנו], ורב אסי לא עייל קמיה דרב, שהיה רבו.

ולפיכך אמרי: מאן נתרה [מי יתאחר בחוץ] למשך זמן, (1) ויבואו השנים האחרים תחילה, ואחר כך יכנס הוא יחידי?

והחליטו, נתרה שמואל [שמואל יתאחר] וניתו רב ורב אסי, כלומר: תחילה רב ואחריו רב אסי, שהרי רב היה רבו של רב אסי.

ומקשינן: ונתרה רב או רב אסי [למה לא ימתנו רב או רב אסי]! (2)

18. נתבאר על פירושו הראשון של רש"י; ובפירוש שני פירש: הוא בא ולימדנו והזהירנו בכך, משום שראה שם רוב ישראל וישוב קבוע; והרשב"א פירש בשם רבינו תם: מדאתא רב לבבל ולימדם, שמימות הנביאים כשגלה יכניה לבבל תקנו כך.

19. על שם שעברו עליו שבעת ימים.

20. "ישוע" מתרגמינן "פורקן", והוא כמו פדיון, רש"י.

1. "שיטה מקובצת" בשם גאון.

2. תמה הרא"ש ב"שיטה מקובצת": הניחא מה

17. א. בתוספות הביאו את פירוש הר"ח שפירש: וכי דרכה לקבור בניה שאין עוסקת לגדלן אלא עוסקת לגדל צאן; אבל הוכיחו ממסכת נזיר לא כן, ולפיכך פירשו שהוא לשון קלה, או שאמר בלשון תמיהה: וכי אינה יראה שתיענש בקבורת בניה.

וכתב ב"עיון יעקב" שקבורת הבנים היא מדה כנגד מדה, כיון שאסור לגדל בהמה דקה משום ישוב הארץ, והיא אינה מקפדת בכך, לכן תיענש בקבורת הבנים, שהוא עיקר מצות פריה ורביה לקיום המין משום ישוב העולם, וכמו שנאמר: "לא תהו בראה לשבת יצרה".

ב. כתב הר"ר ישעיה ב"שיטה מקובצת", שצריך לומר בטעמו של רב הונא, שהיתה חשובה בעיניו יותר מכל אדם מפני חסידותה, והיתה נזהרת שלא לרעות מן הגזל, ראה שם.